

*Кожина Алла Василівна, канд. наук з державного управління, доцент,
докторант кафедри регіонального управління, місцевого
самоврядування та управління містом
НАДУ при Президентіві України*

ІНКЛЮЗИВНЕ ЗРОСТАННЯ ТА ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТА ВІДМІННОСТІ

В Україні, як і в світі, зростає інтерес до інклюзивного зростання та інклюзивного розвитку, які з'явилися у другій половині ХХ ст., як відгук на посилення ідей людиноцентризму, пошуку ефективних механізмів розподілу суспільних благ та підвищення якості життя, зосереджуючись на різних рівнях, включаючи індивідуальність, державу та міжнародні відносини [1, с.35–36].

Тривалий час в наукових дискусіях з питань розвитку превалював підхід, в межах якого економічне зростання вважалось найважливішим чинником. З часом стало очевидним, що економічного зростання недостатньо для поліпшення добробуту населення. Останні десятиліття все більше акценти почали зміщуватися в бік нематеріальних вимірів якості життя. Поступово विकарбовується підхід, за якого потреби та виклики сучасного розвитку визначають і формують соціальні, економічні, політичні та екологічні чинники в конкретному контексті країни і місцевостей.

Поняття інклюзії походить від англomовного терміну «inclusion», що має український відповідник «включення», «залучення». Зазвичай, використовується у протилежність поняттю «ексклюзія» (англ. exclusion), тобто «виключення», «відторгнення».

Проблематика інклюзивного зростання та розвитку досліджена насамперед в працях зарубіжних вчених, найвидатнішими з яких є: А.Сен, С.Дж.Саломун, П.Дюран, Дж.Гупта, С.Класен, Т.Мак-Кінлі, Р.Ранієрі, Р.А.Рамос, Г.Рауніар, Р.Канбур, Ф.Бургіньон, М.Равалліон, Д.Доллар, А.Край, С.Чен, С.Бхалла, Ф.Бургіньон та інші.

Проаналізувавши значний пласт наукових джерел щодо інклюзивного розвитку Дж.Гупта, В.Корнелісен та М.Рос-Тонен зазначають, що термін “інклюзивний розвиток” вперше було вжито в академічній літературі в 1998 році, однак тільки з 2008 року він почав активно використовуватися [1, с.36]. Концепція інклюзивного зростання визріла наприкінці 90-х років ХХ ст. і швидко інтегрувалася в наукові праці та політики міжнародних організацій і урядів багатьох країн.

Часто в наукових джерелах інклюзивний розвиток ототожнюють з інклюзивним зростанням і під ними розуміється «зростання разом з

рівними можливостями», що складається з економічних, соціальних та інституційних аспектів [2]. Для того, щоб з'ясувати зв'язок та відмінності між інклюзивним розвитком та інклюзивним зростанням, дослідимо спочатку сутність понять «розвиток» та «зростання».

Загалом, під розвитком розуміють сукупність різноманітних процесів, що мають призвести до якісних перетворень в суспільстві. Зважаючи на об'єкт розвиток може бути: суспільним, технічним, науковим, політичним, економічним, соціальним, культурним, духовним, людським, розумовим тощо. Використання терміну «розвиток» в науках про людину стосується поліпшення умов та якості життя населення і має відношення до соціальної організації, як основи забезпечення добробуту [3].

Часто поряд з терміном «розвиток» використовується термін «зростання». Етимологічні відмінності цих термінів полягають у тому, що розвиток (англ. development), розглядають: 1) як дію, що означає сприяти виникненню, підсиленню чого-небудь, збільшенню, розширенню, давати чому-небудь зростати, міцніти, робити що-небудь кращим, досконалішим, піднімати його на вищий щабель; та 2) як процес, внаслідок якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого [4, с. 1234–1235]; також це й спрямовані закономірні зміни в природі та суспільстві, в результаті чого виникає новий якісний стан об'єкту – його складу або структури; при цьому розрізняють дві форми розвитку: еволюційну, пов'язану з поступовими кількісними змінами об'єкта та революційну, що характеризується якісними змінами в структурі об'єкта [5, с. 598]. Якщо ж говориться про зростання (англ. growth), то мова йде про можливість збільшуватися кількісно, підвищуватися, ставати сильнішим, інтенсивнішим, набувати вищого ступеня, ставати значнішим, більшим, вищим, досягати вищого ступеня рівня розвитку [4, с. 480].

Таким чином, розвиток означає якісні зміни та перетворення, що підносять об'єкт на новий досконаліший рівень існування, а зростання – це кількісна категорія, яка характеризує збільшення чисельності або інтенсивності. Як правило кількісне зростання не завжди може призвести до якісних змін та перетворень. Отже, узагальнюючи вищевикладене, можна стверджувати, що поняття “розвиток” і “зростання” є взаємопов'язаними, взаємодоповнюючими та взаємозалежними явищами, при чому, розвиток є ширшою категорією, а зростання є його органічною складовою.

Що стосується інклюзивного зростання та інклюзивного розвитку, то західні вчені зазначають, що на даний час не існує чітких та лаконічних консенсусних визначень цих понять [1; 2; 6; 7].

Дослідимо детальніше зміст зазначених понять та спочатку розглянемо основні дефініції інклюзивного зростання (табл.1).

Таблиця 1. Визначення поняття “інклюзивне зростання”.

Автор	Визначення поняття
Азійський банк, І.Алі і Х.Х.Сон (2007)	Зростання, яке не лише створює нові економічні можливості, але й забезпечує рівний доступ до можливостей, що створюються для всіх верств суспільства, особливо для бідних [7, с.12].
Азійський банк, Г.Рауніар і Р.Канбур (2010)	Зростання, що супроводжується створенням можливостей та доступності для всіх, коли всі члени суспільства беруть участь у процесі зростання і роблять це в рівній мірі, незалежно від їхніх особистих обставин, а економічні можливості, створені шляхом зростання, доступні для всіх, зокрема бідних, в максимально можливому ступені [2].
Азійський банк, Л.А.Уінтерс (2014)	Зростання разом з рівними можливостями, що включає три основні напрями: стійке зростання зі створенням продуктивних робочих місць для широкого кола населення; соціальне включення задля вирівнювання доступу до можливостей; мережі соціальної безпеки для пом'якшення вразливості та ризиків і запобігання крайній бідності [8, с. 4].
ОЕСР, (2014)	Новий підхід до розуміння економічного зростання, спрямований на підвищення рівня життя і більш рівномірний розподіл переваг від збільшеного добробуту серед соціальних груп [9].
ОЕСР, Р.Дійтон-Сміт, А.Ербаччі і С.Кауфманн (2016)	Економічне зростання, яке створює можливості для всіх верств населення і більш справедливий розподіл в суспільстві переваг від збільшеного добробуту, як у грошовому, так і в не грошовому виразі, що включає доход і достаток, зайнятість, професійні навички та освіту, стан здоров'я, якість навколишнього середовища, особисту безпеку, інфраструктуру та житлові умови [10, с. 6–7].
Всесвітній економічний форум (2017)	Стратегія зростання продуктивності економіки для створення суспільних благ на основі максимального розширення економічних можливостей та процвітання [11, с. 4].

При відмінності деяких аспектів у наведених підходах до етимології поняття «інклюзивне зростання», можна виокремити спільні ознаки, зокрема, що в них присутнє поєднання комбінації зростання з соціальними аспектами в декількох вимірах: економічні покращення, якість життя, розширення прав і можливостей. Його «якорями» є: 1) високі та стійкі темпи зростання для створення продуктивних і гідних

можливостей для працевлаштування та 2) соціальна інтеграція для забезпечення рівного доступу усіх до можливостей [7, с.12).

Інклюзивне зростання: забезпечує участь та внесок усіх членів суспільства, з особливим наголосом на здатності бідних і знедолених брати участь у зростанні («недискримінаційний» аспект); пов'язує із зменшенням нерівності в рівнях добробуту, що не є доходами, що важливо для сприяння економічним можливостям, включаючи освіту, охорону здоров'я, харчування та соціальну інтеграцію (аспект «зменшення негативних наслідків» [6,с.10].

Отже, на даний час існує значна кількість наукових підходів та визначень терміну «інклюзивне зростання». Здійснивши аналіз найбільш відомих його дефініцій, можемо констатувати, що явище інклюзивного зростання має складну структуру та багатовимірне значення. Водночас підтримуємо думку головного економіста ПРООН Т.Паланівеля, що у значної кількості визначень є деякі спільні риси, а саме: «зростання є інклюзивним, коли воно відбувається в секторах, де працюють незаможні (напр., сільське господарство), відбувається в місцях, де мешкають бідні жителі (напр., відносно відсталі райони), де використовуються фактори виробництва, які притаманні бідним (напр., некваліфікована робоча сила); і знижуються ціни на споживчі товари, які споживають бідні (напр., їжа, паливо та одяг)» [12, с. 19]. Так, дослідник вважає, що інклюзивне зростання має значний потенціал в секторах, місцях і напрямках, які сьогодні переважно виключені із активного економічного розвитку і не забезпечують високі темпи зростання. Таким чином, інклюзивне зростання має носити всеохоплюючий характер і, як зазначає П.Дюран, полягає не тільки в розширенні національних економік, а й у забезпеченні можливостями найбільш уразливих людей суспільства, що ґрунтується на підходах «рівність можливостей» та «участь усіх у зростанні», з особливим акцентом на працюючих бідних та безробітних, як основи для інклюзивного зростання [13].

Як ми дослідили вище, зростання є складовою частиною розвитку, відповідно поняття інклюзивного розвитку є ширшим від поняття інклюзивного зростання. Інклюзивне зростання є важливою компонентою інклюзивного розвитку, взаємопов'язаною зі змінами та покращенням.

Розглянемо деякі визначення інклюзивного розвитку (табл.2).

Таблиця 2. Визначення інклюзивного розвитку.

Автор	Визначення
Г.Рауніар і Р.Канбур (2010)	Покращення розподілу добробуту за різними параметрах (крім доходу) одночасно з покращенням середніх досягнень [14, с.3].

Б.Джонсон і А.Д.Андерсон (2012)	Процес структурних змін, що дає голос і силу турботам і прагненням соціально виключених груп населення; перерозподіляє доходи, отримані як у формальних, так і неформальних секторах, на користь цих груп, що дозволяє їм формувати майбутнє суспільства у взаємодії з іншими групами зацікавлених сторін [15].
С.Хіккі, К.Сен і Б.Букенія (2014)	Процес, який відбувається, коли соціальні та матеріальні блага розподіляються справедливо через розподіл у суспільстві по групах доходів, статі, етнічних групах, регіонах, релігійних групах тощо [16].
Дж.Гупта, Н.Поув і М.Рос-Тонен (2015)	Розвиток, що включає маргіналізованих людей, сектори та країни в соціальні, політичні та економічні процеси для підвищення добробуту людей, соціальної та екологічної стійкості та розширення можливостей [17, с.546].
Х.Мусахара (2016)	Покращення розподілу добробуту за критеріями поза зростанням, де водночас здійснюється середнє поліпшення досягнутих результатів [18].
Н.Богдан і С.Вархурст (2014)	Процес структурних змін, які забезпечують увагу влади до проблем і сподівань всіх груп населення у формальному і неформальному секторах економіки, що дозволяє формувати майбутнє регіонального співтовариства з метою зростання добробуту на основі інновацій во взаємодії з усіма зацікавленими групами [19].

Із таблиці видно, що визначення інклюзивного розвитку охоплюють різні аспекти: економічне і соціальне включення, якість життя, розширення прав і можливостей, безпеку, екологію, широку соціальну участь, соціальну справедливість, недискримінацію, тощо.

Отже, порівнюючи інклюзивне зростання та інклюзивний розвиток, можна стверджувати, що ці поняття є взаємопов'язаними, але не рівнозначними; вони мають різні структури та компоненти [1, с.36]. Інклюзивне зростання включає параметри, які обмежені доходами, а інклюзивний розвиток, включає також параметри, не пов'язані з доходами [6, с.3]. Тобто, ці поняття обов'язково включають не лише економічні та матеріальні досягнення, а й широке коло добробуту.

Список використаних джерел

1. Gupta J., Cornelissen V., Ros-Tonen M. Inclusive development / J.Gupta, V.Cornelissen, M.Ros-Tonen // Encyclopedia of Global Environmental Governance and Politics, Publisher: Edward Elgar Publishing Limited: Cheltenham, UK /Northampton, MA, USA, Editors: Pattberg P.H., Zelli F., 2015. – P.35–44.

2. Rauniyar G., Kanbur R. Inclusive growth and inclusive development: a review and synthesis of Asian Development Bank literature / G.Rauniyar, R.Kanbur // Journal of the Asia Pacific Economy, 15(4), 2010. – P.455–469.
3. Bret V. Developpement definition [Електронний ресурс] / V.Bret. – Режим доступу : <http://www.hypergeo.eu/spip.php?article511>.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Текст] : [250 000 сл. та словосполучень з дод. та доп.] / уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. – К. ; Ірпінь, ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
5. Новый иллюстрированный энциклопедический словарь [Текст] : словарь / Под ред. В.И. Бородулина, А.П. Горкина, А.А. Гусева, Н.М. Ланда и др. – М. : БРС, 2005. – 912 с. : ил.
6. Klasen S. Measuring and Monitoring Inclusive Growth: Multiple Definitions, Open Questions, and Some Constructive Proposals / S.Klasen // ADB Sustainable Development Working Paper Series, ADB, vol. 12, 2010.
7. Ali I., Son H.H. Measuring inclusive growth / I.Ali, H.H.Son // Asian Development Review, 24(1), 2007. – P.11–31.
8. Winters L.A. Globalization, Infrastructure, and Inclusive Growth / L.A.Winters // ADBI Working Paper 464, Tokyo : Asian Development Bank Institute, 2014. – 21 p.
9. Все на борту: Реализация инклюзивного роста на практике (AllonBoard: MakingInclusiveGrowthHappen), Издательство «OECDPublishing», Париж, ОЭСР, 2014.
10. Deighton-Smith R., Erbacci A., Kauffmann C. Promoting inclusive growth through better regulation : The role of regulatory impact assessment / R.Deighton-Smith, A.Erbacci, C.Kauffmann // OECD Regulatory Policy Working Papers, No. 3, OECD Publishing, Paris, 2016. – 55 p.
11. The Inclusive Growth and Development Report 2017. World Economic Forum, Geneva, 2017. – 75 p.
12. Consultation on Conceptualizing Inclusive Growth. – UNDP, Government of India, New Delhi, 24–25 October, 2011. – 56 p.
13. Duran P. What does inclusive economic growth actually mean in practice? / P.Duran. – UNDP, 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.undp.org/content/undp/en/home/blog/2015/7/31/What-does-inclusive-economic-growth-actually-mean-in-practice-.html>.
14. Rauniyar G., Kanbur R. Inclusive Development: Two Papers on Conceptualization, Application, and the ADB Perspective / G. Rauniyar, R. Kanbur // Department of Applied Economics and Management Cornell University, Ithaca, New York, USA, 2010.
15. Johnson B., Andersen A.D. Learning, Innovation and Inclusive Development: New perspectives on economic development strategy and

development aid / B.Johnson, A.D.Andersen // Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, Globelics Thematic Report, Vol. 2011/2012, 2012.

16. The Politics of Inclusive Development: Interrogating the Evidence, edited by S.Hickey, K.Sen and B.Bukenya, Oxford, Oxford University Press, 2014. – 396 p.

17. Gupta J., Pouw N., Ros-Tonen M. Towards an Elaborated Theory of Inclusive Development /J.Gupta, N.Pouw, M.Ros-Tonen// European Journal of Development Research, № 27, 2015. – Pp. 541–559.

18. Musahara H. Inclusive growth and development: Issues in Eastern and Southern Africa. / H.Musahara. // Organizations for Social Science Research in Eastern and Southern Africa (OSSREA), 2016.

19. Богдан Н.И. Инновации для инклюзивного развития регионов Беларуси / Н.И.Богдан, С.Вархурст // Економічний вісник університету, № 22/1, 2014. – С.14–20.

*Коляда Тетяна Анатоліївна, кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник, доцент,
доцент кафедри фінансів Університету ДФС України*

ГЕНДЕРНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК НОВИЙ ПІДХІД ДО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

Економічна ефективність надання суспільних благ і послуг у державі безпосередньо залежить від вирішення питання – на якій основі вони будуть надаватися – централізованій або децентралізованій. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах розбудови бюджетної системи України на демократичних ринкових засадах, де акценти стосовно надання суспільних послуг, на відміну від тоталітарних країн з командно-адміністративною системою управління економікою, зміщені у бік делегування повноважень від органів центральної влади до органів місцевого самоврядування. У сучасних умовах загальносвітовою тенденцією в державному будівництві є – зміцнення інституту місцевого самоврядування та посилення його впливу на соціальні, економічні та політичні процеси у суспільстві [1, с.230].

Для результативного державного регулювання економіки країни необхідна наявність ефективної системи бюджетного планування, яка повинна поєднувати у собі високу достовірність економічних прогнозів та дієвість методів впливу на процеси формування, розподілу та використання фінансових ресурсів, а також забезпечувати прийняття обґрунтованих управлінських рішень з метою досягнення стратегічних